

RESTRÂNGEREA EXERCITIULUI LIBERTĂȚII RELIGIOASE ÎN PREAJMA SĂRBĂTORILOR PASCALE - O ANALIZĂ CRITICĂ

Av. Radu ZIDARU

Institutul de Drept Canonic,

Facultatea de Teologie Catolică, Universitatea din Strasbourg

Abstract

On the background of appearance in Romania of cases of people infected with the COVID-19 virus¹, the state authorities applied several restrictive measures, some of them directly targeting Christians and religious denominations that were to celebrate the The Resurrection. The way the events unfolded over time and the serious legal consequences that the acts of restriction produced in the domain of religious freedom, determined me to draw up this modest study and bring it to your attention.

Keywords: *Constitution, religious freedom, religious cults.*

I. PREZENTARE CRONOLOGICĂ A ACTELOR JURIDICE PRIN CARE S-A OPERAT RESTRÂNGEREA LIBERTĂȚII RELIGIOASE

La data de 16 martie 2020, Președintele României a semnat Decretul nr. 195 din 16 martie 2020 privind instituirea stării de urgență pe teritoriul României², măsură ce a fost încuviințată de Parlamentul României prin Hotărârea nr. 3 din 19 martie 2020³. Ulterior, la 17 martie, Ministrul Afacerilor Interne a emis Ordonanța militară nr. 1 din 17 martie 2020 privind unele măsuri de primă urgență care privesc aglomerările de persoane și circulația transfrontalieră a unor bunuri⁴. Lecturând decretul se constată că acesta *nu prevede nicio măsură de restrângere a exercițiului credințelor religioase*, însă ordonanța militară stipulează următoarele: «*Se suspendă toate activitățile [...] religioase [...] realizate în spații închise*» [art. 2]. Stipularea măsurii

¹ Coronavirus 2019 sau COVID-19 este o boală infecțioasă cauzată de sindromul respirator acut sever, Coronavirus 2 [SARS-CoV-2].

² Publicat în Monitorul oficial al României, Partea I, nr. 212 din 16 martie 2020.

³ Hotărârea Parlamentului nr. 3 din 19 martie 2020 pentru încuviințarea măsurii adoptate de Președintele României privind instituirea stării de urgență pe întreg teritoriul României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 224 din 19 martie 2020.

⁴ Publicat în Monitorul oficial al României, Partea I, nr. 219 din 17 martie 2020.

a generat *reacții puternice* în rândul credincioșilor⁵, dar și în rândul acelor care, în general, nu agreează prezența Bisericii Ortodoxe Române în spațiul public⁶. Nici acțiunile care aveau să pună în discuție corectitudinea juridică a actului nu au întârziat să fie întreprinse, astfel că, la 7 aprilie *a.c.* a fost înregistrată la Curtea de Apel Iași creerea de chemare în judecată a petentului Petrescu Ioan, formulată în contradictoriu cu pârâta Ministerul Afacerilor Interne, în Dosarul nr. 155/45/2020, *obiectul acțiunii fiind: «anularea parțială a art. 2 din Ordonanța militară nr. 1/2000»*. Ca o coincidență, la data de 14 aprilie s-au petrecut două evenimente conexe și cu relevanță pentru analiza de față, anume:

1. Admiterea excepției lipsei calității procesuale pasive a Ministrului Afacerilor Interne și respingerea acțiunii petentului Petrescu Ioan ca fiind formulată împotriva unei persoane fără calitate procesuală pasivă;

2. Emiterea de către Președintele României a unui nou Decret pentru prelungirea stării de urgență pe teritoriul României⁷, în Anexa nr. 1 a acestuia prevăzându-se expres că: *«Slujitorii cultelor religioase recunoscute oficial în România pot oficia în lăcașurile de cult, în spații publice sau în spații private: practicile și ritualurile cu caracter public specifice cultului, fără participarea publicului; practicile și ritualurile cu caracter privat specifice cultului, precum botezurile, cununțiile sau înmormântările, cu participarea numărului minim de persoane, potrivit normelor canonice și cu respectarea strictă a măsurilor de protecție individuală și colectivă pentru prevenirea răspândirii COVID-19 [art. 1 alin. (2) lit. a) și b)]. În fine, Ordonanța militară nr. 2 privind măsurile de prevenire a răspândirii COVID-19⁸ a introdus la art. 2 noi alineate, în acestea stipulându-se următoarele: «Se pot oficia slujbe în lăcașurile de cult de către slujitorii bisericești/religioși, fără accesul publicului, slujbele putând fi transmise în mass-media sau online; se pot oficia acte liturgice/religioase cu caracter privat [botezuri,*

⁵ În contextul existenței fobiei de Coronavirus, precum și a restricțiilor operate în domeniul exercițiului credințelor religioase, pe unele site-uri cu conținut religios sa vorbit de un *«VAL DE INTIMIDĂRI ȘI ACUZATII IRESPONSABILE cu iz de persecutie ANTI-ORTODOXĂ din partea dușmanilor ideologici ai Bisericii»*; *«DENUNT PENAL pentru PREOTII Catedralei Mitropolitane din CLUJ pentru folosirea aceleiași lingurite euharistice»* sau *«EMIL MOISE cere testarea sau IZOLAREA LA DOMICILIU A TUTUROR SLUJITORILOR BISERICII»*. Informație preluată de la adresa: <http://www.cuvantul-ortodox.ro>. Pagină accesată la data de 19 aprilie 2020, ora 19:45 [ora Franței].

⁶ Este relevantă în acest sens opinia domnului Andrei Caramitru, acesta precizând pe pagina sa de Facebook, între altele, că și el dorește instituirea aceleiași măsuri [de a închiderii bisericilor-s.n.]. De asemenea, Caramitru Junior a amenințat că va da în judecată Biserica Ortodoxă Română și că *va instiga zeci de mii de oameni să îi urmeze exemplul*. Mai mult, dânsul *a catolgat Biserica Ortodoxă Română ca fiind deja o organizație extremistă*. Tot în același spirit, și domnul Emil Moise, afirma pe pagina sa de Facebook că: *«Preoții ortodoși din România trebuie să fie testați sau izolați la domiciliu»*. Declarația domnului Moise a fost preluată de la adresa: www.cuvantul-ortodox.ro. Pagină accesată la data de 19 aprilie 2020, ora 19:55 [ora Franței].

⁷ Decretul nr. 240 din 14 aprilie 2020, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 311 din 14 martie 2020.

⁸ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 232 din 21 martie 2020.

cununii, înmormântări], la care pot participa maximum 8 persoane, precum și împărțășirea credincioșilor bolnavi la spital sau la domiciliul acestora» [art. 9 alin. (1) pct. 1]. Măsura de prelungire a stării de urgență a fost încuviințată de Parlamentul României prin Hotărârea nr. 4 din 16 aprilie 2020⁹.

II. LIBERTATEA RELIGIOASĂ LA NIVEL CONSTITUȚIONAL ȘI RESTRÂNGEREA EXERCITIULUI EI. ASPECTE RELEVANTE

*Libertatea religioasă, ca dimensiune*¹⁰ sau *parte*¹¹ *a libertății de conștiință*, este consacrată în Constituția României¹², prin intermediul mai multor alineate ale art. 29, dar mă voi referi strict la acelea care sunt relevante pentru analiza de față.

1. Libertatea religioasă la nivel constituțional

a) «*Libertatea credințelor religioase nu poate fi îngrădită sub nici o formă*» [art. 29 alin. (1)]¹³. *Credințele religioase sunt acele sentimente și acte pe care o persoană le raportează la lumea înconjurătoare și la existență. Libertatea religioasă implică atât o*

⁹ Hotărârea Parlamentului nr. 4 din 16 aprilie 2020 pentru încuviințarea măsurii adoptate de Președintele României privind prelungirea stării de urgență pe întreg teritoriul României, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 320 din 16 aprilie 2020.

¹⁰ M. ANDREESCU, *Libertatea conștiinței. Implicații juridice și religioase*, în rev. «Management Inter-cultural», vol. XVII, nr. 2 [34] din 2015, p. 308.

¹¹ Alți specialiști renumiți ai dreptului constituțional, și nu numai, afirmă că: «*libertatea religioasă este parte a libertății de conștiință*». M. CONSTANTINESCU, A. IORGOVAN, I. MURARU și E. S. TĂNĂSESCU, *Constituția României revizuită. Comentarii și explicații*, Ed. All Beck, București, 2004, p. 57.

¹² Modificată și completată prin Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003, republicată de Consiliul Legislativ, în temeiul art. 152 din Constituție, cu reactualizarea denumirilor și dându-se textelor o nouă numerotare [art. 152 a devenit, în forma republicată, art. 156]. Legea de revizuire a Constituției României nr. 429/2003 a fost aprobată prin referendumul național din 18 - 19 octombrie 2003 și a intrat în vigoare la data de 29 octombrie 2003, data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003 a Hotărârii Curții Constituționale a României nr. 3 din 22 octombrie 2003 pentru confirmarea rezultatului referendumului național din 18 - 19 octombrie 2003 privind Legea de revizuire a Constituției României.

¹³ Sunt de părere că, la rândul său, și art. 29 alin. (1) din Constituția României consacră, implicit, o autonomie personală în domeniul libertății religioase, la fel ca art. 9 din Convenție. A se vedea, în mod deosebit, Hotărârea CEDO nr. 2346/02 în *cauza Pretty c. Regatului Unit*, în care s-a arătat, indirect, că autonomia personală în materie religioasă presupune: «*manifestarea unei religii sau credințe prin venerare, învățare, practicare [a cultului-s.n.]*». Unii specialiști în domeniu drepturilor omului, au afirmat că: «*Curtea [CEDO-s.n.] nu a dat o definiție a ceea ce înseamnă autonomia, deși a folosit destul de frecvent noțiunea, în două accepțiuni: autonomie persoanlă, care decurge în principal din art. 8 din Convenție, dar care are implicații și în ceea ce privește viața religioasă, și mai ales, autonomia comunităților religioase, aflată în inima libertății de religie, garantată de art. 9 din Convenție*». Pr. I.-G. CORDUNEANU, *Neutralitatea religioasă în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Ed. Universul Juridic, București, 2018, p. 206.

*latură interioară cât și una exterioară de manifestare. Din perspectiva laturii interioare, ce presupune dreptul persoanei de a avea sau adopa, în forul interior, o credință, libertatea religioasă are un caracter absolut, în sensul că statul nu poate să o restrângă*¹⁴. Din perspectiva laturii exterioare, presupunând dreptul persoanei în a-și exterioriza respectiva credință prin participare la slujbe, procesiuni etc.¹⁵, libertatea are un caracter relativ, statul putând să o restrângă¹⁶, însă doar pe cale de excepție, deoarece regula o constituie imposibilitatea îngrădirii credințelor religioase.

b) «Culte religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii» [art. 29 alin. (3)]. În acest alineat sunt consacrate două principii fundamentale și conexe: libertatea cultelor religioase și organizarea lor statutară, în condițiile legii. Prin cult se înțelege: «într-o accepțiune organică—o asociație/organizație religioasă și într-o accepțiune funcțională—ritualul practicat»¹⁷. Cultul [asociația/organizația] are libertatea, între altele, să își exercite propriul ritual religios [slujba], bucurându-se această libertate, care este de rang constituțional. Statutul reprezintă actul juridic de organizare și, totodată, de legătură al cultului religios cu statul. Ca o paranteză, deși în Constituție se folosește doar termenul *statut*, în Legea nr. 489/2006 se folosește, alături de acesta, și sintagma *coduri canonice* [art. 8 alin. (3)]¹⁸, prin urmare va rămâne în sarcina CCR să se pronunțe, pe viitor, în sens restrictiv sau extensiv, asupra constituționalității sau nu a sintagmei¹⁹. În fine, este

¹⁴ Libertatea credințelor religioase «sub aspectul laturii interioare, are caracter absolut». Vezi în acest sens: Decizia CCR nr. 47 din 31 ianuarie 2017 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 40 alin. (1) și ale art. 41 alin. (2) lit. d) din Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea a II-a, nr. 409 din 31 mai 2017; tot referitor la acest aspect, în literatura de specialitate s-a precizat că: «o dimensiune importantă a conținutului juridic propriu libertății de conștiință este "dreptul de a avea o convingere". Acesta este un drept cu caracter general, protejează forul interior, adică domeniul convingerii personale și al credințelor religioase. Este important de a remarca că, din punct de vedere juridic, dreptul de a avea o convingere nu poate fi supus unor restricții, limitări, condiționări sau derogări». M. ANDRESCU, *op. cit.*, p. 309.

¹⁵ Pentru o opinie similară, a se vedea: M. CONSTANTINESCU, A. IORGOVAN, I. MURARU și E. S. TĂNĂSESCU, *op. cit.*, p. 57.

¹⁶ *Supra. cit.*

¹⁷ I. MURARU și E. S. TĂNĂSESCU, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I, ediția a XIII-a, Ed. Ch. BECK, București, 2008, p. 181; M. SAFTA, *Drept constituțional și instituții politice. Teoria generală a dreptului constituțional. Drepturi și libertăți*, vol. I, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 231.

¹⁸ Din punct de vedere istoric, expresia "cod canonic" ia naștere abia la începutul sec. al XIX-lea, când Biserica Catolică promulga primul său *Codex Iuris Canonici* [cf. *Codex Iuris Canonici Pio X Pontificis Maximi iussu digestu Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus (Praefatione, fontium annotatione et indice analytico-alphabetico ab Emo Petro Card. Gasparri auctus)*], Romae, 1917. Arhid. G. GRIGORIȚĂ, *Legea nr. 489/2006 și Biserica Ortodoxă Română*, în rev. «Studii Teologice», seria a III-a, anul III, nr. 2 din 2007, București, p. 198.

¹⁹ Referitor la utilizarea sintagmei *coduri canonice* în legea cultelor, dar din perspectiva legalității, un reputat specialist în Drept canonic este de părere că: «ea crează două unități de măsură, respectiv "statutele de organizare" sau "codicele". Astfel, legea intră în conflict cu ea însăși, căci nu se mai poate vorbi despre "culte egale în fața legii și a autorităților publice" [art. 9 alin. (2)], ci de "culte cu statut de organizare" și de "culte cu coduri canonice". Deci, menținerea în textul de lege a acestui tip de formulare nu poate conduce

de observat *caracterul diriguitor al legii*. Ea trasează condițiile în care cultele religioase se pot organiza și prevederile statutare nu pot contraveni legii, deoarece *respectarea legii reprezintă o obligație de rang constituțional* [art. 1 alin. (5)]. Așadar, vorbim de o limitare a cultelor religioase în a se organiza intern, limitare care este prevăzută de Constituție, *in abstracto* și care devine *in concreto*, atunci când legea o prevede expres²⁰.

c) «*Culte religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinat*» [art. 29 alin. (5)]. Textul consacrată două principii fundamentale exercitării libertății religioase: *autonomia cultulelor religioase față de stat*²¹ [sau *separația față de stat*], precum și *sprijinire cultelor de către stat*. În literatura de specialitate autonomia cultelor religioase a fost definită astfel: «*capacitatea cultelor de a legifera și de a se conduce potrivit propriilor statute*»²²; «*dreptul Bisericii de a stabili unilateral normele doctrinare, clericale și judiciare specifice naturii sale și de a se autoguverna prin acestea, în mod independent față de stat*»²³ sau: «*libertatea fiecărui cult în a-și organiza forma de ritual, învățământul, relațiile adeptii cultului, relațiile cu statul*»²⁴. În jurisprudența sa Curtea a arătat că: «*principiul autonomiei cultului nu ar mai fi respectat dacă instanțele de drept comun ar exercita controlul asupra hotărârilor luate de instanțele disciplinare și de judecată bisericească în probleme doctrinare, morale, canonice și disciplinare*»²⁵.

decât la crearea unui regim legislativ discriminant. Actuala legislație canonică a Bisericii Catolice cuprinde două Coduri canonice: "Codex Iuris Canonici" [pentru Biserica Catholică Latină] și "Codex Canonum Ecclesiarum Orientalum" [pentru Bisericile Orientale Catolice]. Însă, cei doi codici nu reprezintă legislația unei singure Biserici locale, ci au un caracter universal. Deci, nu poate fi vorba în niciun caz de codici ai unor Biserici catolice din România, care ar putea fi recunoscuți de Statul român. Aceasta deoarece, pentru recunoașterea acestor documente canonice, Sfântul Scaun îcheie acorduri politice cu Statul interesat, acorduri numite "concordate". Cum singurul concordat încheiat între România și Sfântul Scaun a fost denunțat unilateral de autoritățile române prin Decretul nr. 151/18 iulie 1948, ne întrebăm ce caută expresia conduri canonice în Legea nr. 489/2006». Arhid. G. GRIGORIȚĂ, *op. cit.* pp. 197-199; pentru unii autori citați, statutul reprezintă «*modalitatea de concretizare a organizării cultului religios*». M. CONSTANTINESCU, A. IORGOVAN, I. MURARU și E. S. TĂNĂSESCU, *op. cit.*, p. 58.

²⁰ Unii specialiști, pun un semn de egalitate între ipoteza de limitare și cea de restrângere, arătând, totodată, că: «*în temeiul art. 53 alin. (1) din Constituție, orice restrângere a exercițiului oricărui drept și sub orice aspect nu poate fi presupusă, ci trebuie prevăzută expres de lege*». T. BODOAȘCĂ, *Utilizarea operei de către terțe persoane fără consimțământul titularului dreptului de autor*, în rev. «Universul Juridic» nr. 6 din 10 iunie 2019, București, p. 24; pentru opinie întru-câtva asemănătoare, a se vedea: I. MURARU și E. S. TĂNĂSESCU, *op. cit.*, p. 181.

²¹ În literatură, autonomia cultelor mai este denumită și: «*libertate instituțională*». B. G. SCHARFFS, *The Autonomy of Church and State*, în «BYU Law Review», no. 4/2004, *sine loco*, p. 1226.

²² M. SAFTA, *op. cit.*, p. 232.

²³ Pr. I.-G. CORDUNEANU, *Biserica și Statul: două studii*, Ed. Evloghia, Târgușorul Vechi, 2006, pp. 52-82.

²⁴ M. ANDREESCU, *op. cit.*, p. 309.

²⁵ Decizia CCR nr. 448/2011 referitoare la excepția de neconstituționalitate a disp. art. 26 din Legea nr. 489/2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 424 din 17 iunie 2011.

Deci, vorbim de o *consistență constituțională a acestui preincipiu*, în sensul că dispozițiile din lege, care interferează cu unele prevederi din statutele de organizare și funcționare ale cultelor religioase, nu trebuie să îl înfrângă, deoarece, la rândul său, este *de rang constituțional*. Se observă, deci, *necesitatea existenței unui echilibru între principiul respectării legii* [art. 1 alin. (5)] și cel al *autonomiei cultelor religioase* [art. 29 alin. (4)], echilibru pe care tot Curtea va trebui să îl mențină, prin intermediul jurisprudenței. În ceea ce privește *principiul separației cultelor față de Stat*²⁶, acesta nu este altceva decât un *sinonim* al principiului autonomiei și, cu toate că există un regim de separație între stat și cultele religioase, totuși statul are *obligația pozitivă* «de a sprijini cultele recunoscute de lege»²⁷, «inclusiv prin mijloace financiare»²⁸. În această privință, nu trebuie pierdut din vedere că obligația statului reprezintă o *măsură compensatorie raportată la secularizarea averilor mănăstirești, care a afectat Biserica Ortodoxă Română*²⁹ și, de asemenea, trebuie evidențiat și ajutorul material, concret, oferit de Biserica Ortodoxă Română în contextul epidemiei COVID-19, ajutor care a ajuns, până în prezent, la suma de 14.876.47430³¹. Prin urmare, obligația constituțională amintită este justificată atât din punct de vedere al contextului istoric trecut, cât și din punct de vedere al celui actual. În fine, văzut în ansablul său, alin. (5) al art. 29 poate fi intitulat: *Raportul cultelor religioase cu statul*³².

²⁶ «Constituția României consacră separarea statului față de autoritate». M. ANDREESCU, *op. cit.*, p. 309; «Constituția României consacră separarea statului față de biserică». I. MURARU și E. S. TĂNĂSESCU, *op. cit.*, p. 181; M. SAFTA, *op. cit.*, p. 232.

²⁷ I. MURARU și E. S. TĂNĂSESCU, *op. cit.*, p. 182.

²⁸ M. ANDREESCU, *op. cit.*, p. 309.

²⁹ În literatura istorică s-a arătat că: «*Secularizarea averilor mănăstirești a fost, alături de reforma agrară, una dintre reformele fundamentale adoptate de Alexandru Ioan Cuza pentru modernizarea României, prin care proprietățile bisericilor și mănăstirilor închinat din țară au fost trecute în proprietatea statului*». M. MIHALACHE, *Cuza Vodă*, Ed. Tineretului, București, 1967, p. 164; «*Măsura adoptată în 1863, la 4 ani de la Unirea Principatelor, era fundamentală pentru formarea noului stat român, întrucât 1/4 din suprafața arabilă a țării aparținea mănăstirilor românești aflate sub influență preponderent greacă. Aceste proprietăți generau anual venituri de circa 7 milioane de franci, bani care luau calea străinătății și pe care călugării greci instalați în mănăstiri îi cheltuiau fără să dea socoteală autorităților și fără să aducă un folos real*». L. PREDESCU, *Enciclopedia României*. Cugetarea, Ed. Saeculum, București, 1999, p. 772; totuși, trebuie avut în vedere că: «*Chiar dacă prin Legea de secularizare s-a realizat soluționarea problemei averilor mănăstirilor închinat, s-a creat o altă problemă, anume Biserica Ortodoxă Română a rămas lipsită de mijloacele proprii de întreținere, cu atât mai mult cu cât preluarea proprietăților bisericesti neînchinat s-a făcut fără nicio despăgubire*». Din Cuvântul Preafericitului Părinte † DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, la deschiderea lucrărilor Sesiunii de comunicări științifice «*Secularizarea averilor bisericesti [1863]. Motivații și consecințe*», organizată de Patriarhia Română și Academia Română, marți, 12 noiembrie 2013. Disponibil la: www.patriarhia.ro. Pagină accesată la 1 mai 2020, ora 16:40 [ora Franței].

³⁰ Informație preluată de la adresa: www.trinitas.tv. Pagină accesată la 1 mai 2020, ora 16:25 [ora Franței].

³¹ Disponibil pe: www.basilica.ro. Site accesat la 3 mai 2020, ora 18:30 [ora Franței].

³² Ați autori optează pentru denumirea: «*Raporturile dintre stat și culte*». M. CONSTANTINESCU, A. IORGOVAN, I. MURARU și E. S. TĂNĂSESCU, *op. cit.*, p. 58.

2. Modalitatea de reglementare în domeniul libertății religioase – regula și excepția

Legea fundamentală stipulează, *ca regulă*, că: «*prin lege organică se reglementează – regimul general al cultelor*» [art. 73 alin. (3) lit. s)], dar având în vedere dispozițiile constituționale care prevăd, *prin excepție*, posibilitatea reglementării în domeniu legii organice și prin intermediul ordonanței de urgență [cf. art. 115 alin. (4) – (6)]³³, dar, este evident că și în domeniul libertății religioase se poate reglementa prin OUG, aceasta fiind *actul juridic normativ minim ca forță* acceptat. Prin ordonanță simplă, decret, hotărâre de Guvern, ordonanță militară etc., nu se pot introduce reglementări în domeniu.

3. Restrângerea libertății religioase în spirit constituțional

O astfel de restrângere se poate opera *strict* în condițiile evocate de art. 53 din Constituție și, deoarece consider că actele administrative care au prevăzut restrângerea nu îndeplinesc condiția legalității, nu voi mai analiza celelalte condiții privind măsura de restrângere. Așadar, Constituția precizează că exercițiul unor drepturi sau libertăți poate fi restrâns «*numai prin lege*» [art. 53 alin.(1)], aceasta fiind prima *condiție obiectivă* pe care actul juridic de dispunere a măsurii restrictive, dacă, *ab initio*, actul însuși nu îndeplinește exigența cerută. Termenul *lege* desemnează, în sens material, atât *legea organică* sau *ordinară*, adoptată de Parlament [art. 73 alin.(1)] cât și *actul juridic cu forță egală cu a legii*, prin care se poate opera restrângerea în domeniul unui drept sau al unei libertăți prevăzute de Constituție. Acest aspect presupune că, în anumite situații, restrângerea «*se poate face și prin ordonanță de Guvern*»³⁴. Totuși, având în vedere că, *de regulă*: «*Prin lege organică se reglementează [...] regimul general al cultelor*» [art. 73 alin. (3) lit. s)], precum și că «*Parlamentul poate adopta o lege specială de abilitare a Guvernului pentru a emite ordonanțe în domenii care nu fac obiectul legilor organice*» [art. 115 alin. (1)], rezultă că *printr-o ordonanță dată în baza unei legi de abilitare [ordonanță simplă], Guvernul nu poate să restrângă exercițiul libertății religioase, un astfel de act putând fi declarat neconstituțional*, fiindcă nu îndeplinește, d.p.d.v. material, condiția stipulată de art. 53 alin. (1) din Constituție. În jurisprudența sa, Curtea a subliniat *interdicția pentru Parlament de a abilita Guvernul pentru a emite ordonanțe în domeniul legilor organice*³⁵, precum și

³³ În acord și cu deciziile CCR cu nr.: 34 din 17 februarie 1998; 95 din 4 martie 2004 și 245 din 10 mai 2005.

³⁴ Pentru opinie concurentă a se vedea: M. SAFTA, *op. cit.*, p. 181.

³⁵ Decizia CCR nr. 34 din 17 februarie 1998 cu privire la constituționalitatea Legii pentru aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 88/1997 privind privatizarea societăților comerciale, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea a II-a, nr. 88 din 25 februarie 1998.

*interdicția reglementării în domeniul legilor organice prin intermediul ordonanțelor emise în baza unei legi de abilitare*³⁶. Mai mult, dacă interdicția exclude ordonanța simplă, care totuși are o anumită forță juridică, cu atât mai mult nu se poate restrânge exercițiului libertății religioase printr-un decret președențial sau ordonanță militară, acestea fiind acte juridice cu forță inferioară legii. Dacă restrângerea libertății religioase s-ar face printr-o ordonanță simplă, atunci actul juridic normativ poate face obiectul unui control de neconstituționalitate, sub aspectul neîndeplinirea de către acesta a condiției obiective stipulate de art. 53 alin. (1). Deci, nu se va mai verifica de către Curte dacă și măsura respectă condițiile obiective evocate de art. 53 alin. (1) și (2). Dacă restrângerea libertății religioase s-ar face printr-o ordonanță de urgență, atunci măsura poate face obiectul unui control de neconstituționalitate, raportat la neîndeplinirea uneia din condițiile stipulate de art. 53 alin. (1) și (2), ne mai verificându-se condiția ce vizează actul juridic normativ.

III. LIBERTATEA RELIGIOASĂ LA NIVELUL LEGII NR. 489/2006. DISPOZIȚII RELEVANTE DIN PERSPECTIVA CONȚINUTULUI ȘI AL RESTRÂNGERII EXERCITIULUI EI

În Legea nr. 489/2006³⁷ două sunt, în principal, normele relevante pentru libertatea religioasă, din perspectiva restrângerii: «*Libertatea religioasă cuprinde dreptul oricărei persoane de a avea sau de a adopta o religie, de a și-o manifesta în mod individual sau colectiv, în public sau în particular, prin practicile și ritualurile specifice cultului, inclusiv prin educație religioasă, precum și libertatea de a-și păstra sau schimba credința religioasă*» [art. 2 alin. (1)]. Libertatea religioasă este recunoscută persoanei fizice [creștinului], care și-o manifestă, în forul interior, prin simțământul religios pe care îl experiază și în exterior prin acte vizibile, ca: participarea la sfintele slujbe, împărtășire, închinarea și sărutarea sfintelor icoane și moaște [nu oase!] etc. De asemenea, libertatea religioasă este recunoscută și persoanei juridice [art. 8 alin. (1)],

³⁶ Decizia CCR nr. 95 din 4 martie 2004 referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 155 din Codul de procedură penală, cu modificările ulterioare, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea a II-a, nr. 234 din 17 martie 2004. A se consulta și Decizia CCR nr. 245 din 10 mai 2005 referitoare la excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 79 alin. (1) teza întâi din Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 195/2002 privind circulația pe drumurile publice, precum și a ordonanței în integralitatea sa, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea a II-a, nr. 612 din 14 iulie 2005.

³⁷ Legea nr. 489 din 28 decembrie 2006 privind libertatea religioasă și regimul general al cultelor. Legea a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 11 din 8 ianuarie 2007 și a fost modificată prin Legea nr. 76/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 365 din 30 mai 2012 și republicată în temeiul art. 248 din Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 757 din 12 noiembrie 2012, cu modificările ulterioare, dându-se textelor o nouă numerotare.

adică cultului religios recunoscut [e.g. bisericii], care și-o manifestă în exterior, prin organizarea de sfinte slujbe, procesiuni, acțiuni filantropice, culturale etc. Ca o paranteză, o întrebare interesantă ar putea fi pusă, anume dacă cultul religios recunoscut își poate exercita libertatea religioasă în forul său intern și, după părerea mea, răspunsul este nu, deoarece, potrivit dreptului canonic «biserica este o comunitate sau societate religioasă»³⁸, iar potrivit teologiei creștine conștiința de sine și sentimentul sunt atribute exclusive ale omului³⁹. Textul legal stipulează, mai departe, că manifestarea libertății religioase poate avea loc în mod individual sau colectiv, ambele variante de exercitare putând fi efectuate în public sau privat. De exemplu, închinarea în dreptul unei biserici, obicei atâ de românesc, reprezintă o manifestare individuală, realizată în public. Forma de concretizare exterioară a libertății religioase o reprezintă: practicile și ritualurile săvârșite. Legat de diferențierea întrebuințată, arăt că termenul practici evocă acele acte religioase mai simple, săvârșite, în general, de laici [e.g. închinarea]⁴⁰, pe când cel de ritualuri evocă acele acte de o complexitate ridicată și pentru care există un cadru organizat prin reguli proprii, ele fiind săvârșite, în special, de clerici [e.g. Sfânta Liturghie]. În fine, legea cultelor prevede restrângerea dreptului la libertate religioasă, în acest mod: «Libertatea [persoanei-s.n.] de a-și manifesta credința religioasă nu poate face obiectul altor restrângeri decât al celor care sunt prevăzute de lege...» [art. 2 alin. (2)]. Practic, textul legii preia prevederile constituționale incidente în materie [art. 53 alin. (1)] și le transpune la nivel legal, astfel că, din această perspectivă trebuie avută în vedere, obligativitatea legalității actului de dispunere a măsurii de restrângere.

³⁸ Arhid. I. N. FLOCA și S. JOANTĂ, *Drept bisericesc*, vol. I, Ed. Sofia, 2006, p. 96; † Andreiu baron de ȘAGUNA, *Compendiu de drept canonic al unei sânteii sobornicești și apostolești Biserici*, ediția a III-a, Ed. Tipografiei Arhidiecezane, p. 18; N. POPOVICI, *Manual de drept bisericesc ortodox oriental*, vol. I – p. I și II, Tparul Tipografiei Diecezane Ortodoxe, p. 55; pr. M. PLĂTICĂ, *Drept canonic*, EIBMBOR, București, 2006, p. 55; Mre ANDRE et L'Abbe CONDIS, *Cours alfabétique et méthodique de Droit Canon*, tom. deuxième, Chez L'Éditeur, Paris, 1844, p. 1111; M. DURAND, *Dictionnaire de Droit Canonique et de pratique bénéficiaire*, tom. second, Joseph Duplain Libraire, Lyon, M. DCC. LXXVI. [1776], p. 437; «la Chiesa una società d'uomini». Fr. MERCANTI, *Compendio di Dritto Canonico con Illustrazioni*, edizione treza, tom. I, parte I, Ranieri Guasti [eds.], Prato, 1843, p. 6.

³⁹ † Silvestru de CANEV, *Teologia dogmatică ortodoxă*, trad. de † Silvestru al HUȘILOR, tom. III, Tipografia Cărților Bisericești, București, 1900, pp. 220-229 și 273-283; «Come la cosmologia constata l'unità organica tra le cose sensibili e quelle spirituali, così l'antropologia segnala l'unità esistenziale. L'accentuazione delle funzioni superiori dell'anima-dell'intelletto teorico e della ragione pratica - non svaluta il corpo né distrugge l'unità organica nel suo insieme», N. A. Matsoukas, *Teologia dogmatica e simbolica ortodossa*, tom. II, Edizioni Dehoniane, Roma, 1990, p. 285; «Constituția omului are caracter dihotomic, fiind alcătuit de Dumnezeu din trup și suflet, dar această dihotomie își găsește unitatea în chipul lui Dumnezeu, care îmbrățișează atât sufletul, cât și trupul». Pr. acad. D. POPESCU, *Iisus Hristos Pantocrator*, EIBMBOR, București, 2005, p. 168.

⁴⁰ Termenul laici vine din grecescul λαός și înseamnă: adunare de oameni, mulțime, națiune sau armată. C. ALEXANDRE, *Abrégé du Dictionnaire Grec-Français*, deuxième édition, Librairie Classique de L. Hachette, Paris, 1835, p. 526; Gh. IOANIDŪ, *Dikționarŭ Elino – Româneskŭ tradusŭ dupe a lui Skarlatŭ D. Bizantie*, Ed. Tipografia Statului, Bukurești, 1864, p. 1319.

IV. LĂMURIRI PRIVIND OUG NR. 1/1999 ÎN RAPORT CU LIBERTATEA RELIGIOASĂ

În cele ce urmează voi analiza anumite aspecte ce țin de prevederile prezentei ordonanțe și care au legătură cu restrângerea exercițiului libertății religioase.

1. Libertatea religioasă în prevederile OUG nr. 1/1999 și caracterul de act normativ cadru al ordonanței

Din lecturarea OUG nr. 1/1999⁴¹ se observă că ea nu conține nicio prevedere expresă care să vizeze restrângerea libertății religioase. Aceasta deoarece, deși aplicabilă în domeniu stării de urgență, ordonanța nu este exhaustivă, ci reprezintă, în ansamblul ei, un *act normativ cadru*. Concluzia se poate deduce din interpretarea mai multor articole, după cum urmează: Pe durata stării de asediu sau a stării de urgență, exercițiul unor drepturi și libertăți fundamentale poate fi restrâns [art. 4]. Sintagma *unor drepturi și libertăți*, ce conține pronumele nehotărât *unor*, indică, ca regulă, o enumerare nelimitativă și neexhaustivă, în sensul că și exercițiul altor drepturi sau libertăți poate fi restrâns, prin adoptarea unor legi sau emiterea de alte ordonanțe, în funcție de caz. Se mai precizează că: «Pe durata stării de asediu și a stării de urgență sunt interzise-limitarea dreptului la viață, cu excepția cazurilor când decesul este rezultatul unor acte licite de război; tortura și pedepsele ori tratamentele inumane sau degradante; condamnarea pentru infracțiuni neprevăzute ca atare, potrivit dreptului național sau internațional; restrângerea accesului liber la justiție» [art. 3² lit. a)-d)]⁴². Dacă raportăm prezenta prevedere de excepție la disp. art. 4, ajungem la concluzia că, excluzând exercițiul drepturilor strict enumerate la art. 3² lit. a)-d), pentru care restrângerea este interzisă, și exercițiul unor drepturi sau libertăți care nu sunt prevăzute în OUG nr. 1/1999 poate fi restrâns. Posibilitatea rezultă din economia textului, care face trimitere la rațiunea stării de urgență, unde acte de o anumită putere trebuiesc adoptate sau emise și în domeniul unor drepturi sau libertăți, scopul fiind unul bine determinat⁴³. Ideea unei enumerări neexhaustive poate fi dedusă, de asemenea, și din lipsa prevederii unor măsuri restrictive pentru starea de urgență, fiind amintită doar *măsura închiderii frontierei de stat*, ce restrânge

⁴¹ Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 1 din 21 ianuarie 1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 22 din 21 ianuarie 1999.

⁴² Art. 3² a fost introdus de pct. 4 al art. 1 din Legea nr. 453 din 1 noiembrie 2004, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1.052 din 12 noiembrie 2004.

⁴³ «Acesta este unul dintre motivele pentru care Constituția dispune ca pe perioada stării de urgență Parlamentul să se găsească în sesiune și, totodată interzice dizolvarea sa. Fiind la post, parlamentarii pot adopta în regimul de urgență, compatibil cu starea generală a națiunii, toate restricțiile legale ce se impun». A. SEVERIN, *Amenzile aplicate în starea de urgență sunt nule. Haosul constituțional generează abuz administrativ*, în «DCNEWS», disponibil pe www.dcnews.ro. Accesat la 30 aprilie 2020, ora 20:23 [ora Franței].

libera circulație [art. 25 din Constituție]. Concluzionând, *privitor la libertatea religioasă OUG nu stipulează nimic*, tocmai pentru că este *un act normativ cadru*, fără pretenție de exhaustivitate.

2. Posibile aspecte de neconstituționalitate observate în OUG nr. 1/1999

Referindu-se la decretul președential, OUG stipulează, cu titlu general, mai multe aspecte care, în opinia mea, contravin Constituției: în situația în care Parlamentul nu încuviințează starea instituită, Președintele României revocă de îndată *decretul, măsurile dispuse încetându-și aplicabilitatea* [art. 13]⁴⁴; în cazul stării de urgență [...] *coordonarea aplicării măsurilor dispuse prin decret revine MAI* [art. 18 alin. (1)]; pe durata stării de urgență [...] *gestionarea măsurilor dispuse [prin decret-s.n.] revine SNMSU* [art. 19 alin. (1)]; aplicarea planurilor aprobate, conform *dispozițiilor prezentei ordonanțe de urgență și ale decretului de instituire* [art. 26 alin. (1) lit. a)]. Sintagmele *măsuri dispuse prin decret și dispozițiilor decretului*, cel puțin d.p.d.v. gramatical, pare să sugereze pentru acesta *caracterul de act de dispoziție cu privire la libertatea religioasă*, în sensul posibilității restrângerii ei de către Președintele României. Ele se dovedesc a fi o *nefericită alegere* a executivului, deoarece, actualmente, au generat o restrângere a libertății religioase prin efectul direct al dispozițiilor din Decretul nr. 240/2020, *nefiind adoptată nicio lege, sau emisă vreo OUG, care să o restrângă*. Așa stând lucrurile, sintagmele sunt contrare mai multor prevederi constituționale, dar în special aceleia potrivit căreia: *exercițiul unor drepturi sau libertăți poate fi restrâns numai prin lege* [art. 53 alin.(1)]. Luând în considerare că la nivel constituțional se stipulează, *ca regulă, reglementarea printr-o lege organică în domeniul libertății religioase și regimului general al cultelor* [art. 73 alin. (3) lit. s)], precum și *excepția reglementării și prin OUG*, [art. 115 alin. (4)], rezultă că, în ipoteza unei stări de urgență, *cel mai mic act prin intermediul căruia se poate restrânge în mod constituțional libertatea religioasă este ordonanța de urgență a Guvernului* [art. 115 alin.(1) și (4)]⁴⁵. În altă ordine de idei, sintagmele *măsuri dispuse prin decret și dispozițiilor decretului, raportate la libertatea religioasă*, contravin și interdicției constituționale potrivit căreia: *Ordonanțele de urgență [...] nu pot afecta [...] drepturile și libertățile [...] prevăzute de Constituție* [art. 115 alin. (6)] și nu doar că sunt contrare, dar, după modesta mea părere, prin intermediul acestor sintagme, *afectarea s-a și produs*. De asemenea, el par să sugereze și *posibilitatea*

⁴⁴ Art. 13 a fost modificat de pct. 11 din Legea nr. 453 din 1 noiembrie 2004 pentru aprobarea Ordonanței de Urgență a Guvernului nr. 1/1999 privind regimul stării de asediu și regimul stării de urgență, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 1.052 din 12 noiembrie 2004.

⁴⁵ A se avea în vedere și Decizia CCR nr. 34 din 17 februarie 1998, prin care s-a stabilit: «interdicția pentru Parlament de a abilita Guvernul pentru a emite ordonanțe în domeniul legilor organice», precum și Decizia CCR nr. 95 din 4 martie 2004, prin care s-a stabilit: «interdicția reglementării în domeniul legilor organice prin intermediul ordonanțelor emise în baza unei legi de abilitare».

Președintelui României de a "legifera" în situații excepționale, prin decret, în domeniul drepturilor și libertăților, în general, și în cel al libertății religioase, cu precădere. Dacă într-adevăr este corectă ipoteza pe care o propun, atunci prin OUG nr. 1/1999 se stabilește o altă procedură de "legiferare" în situații excepționale, peste procedura constituțională, care stipulează, strict și limitativ, că: «Guvernul poate adopta ordonanțe de urgență numai în situații extraordinare a căror reglementare nu poate fi amânată» [art. 115 alin. (4)]⁴⁶.

V. DECRETUL NR. 240/2020 ȘI RESTRÂNGEREA EXERCITIULUI LIBERTĂȚII RELIGIOASE

Analiza din prezenta secțiune o voi desfășura pe două planuri, respectiv: cel al Decretului nr. 240 și cel al conduitei constituționale a Președintelui României.

1. Aspecte privind decretul nr. 240 din 14 aprilie 2020

Decretul nr. 240 din 14 aprilie 2020 pentru prelungirea stării de urgență pe teritoriul României conține, în esență, următoarele restrângeri: neparticiparea publicului [a credincioșilor-s.n.] la slujbele săvârșite de preoți și participarea numărului minim de persoane la botezuri, cununii sau înmormântări [art. 1 alin. (2) lit. a) și b)], ele vizând latura exterioară a libertății religioase. În general, decretul nu poate face obiectul unei acțiuni în anulare pe calea contenciosului administrativ când el reflectă relația Președintelui cu Parlamentul. În acest sens, Legea 554/2004⁴⁷ stipulează că: «nu pot fi atacate în contenciosul administrativ actele administrative ale autorităților publice care privesc raporturile acestora cu Parlamentul» [art. 5 alin. (1) lit. b)]⁴⁸. În ceea ce privește Decretul nr. 240, sunt de părere că întrucât el reprezintă o "excepție de

⁴⁶ Unii specialiști ai dreptului au arătat că: «deși unica autoritate legiuitoare în România este Parlamentul [art. 61 alin. (1) teza a doua]. În anumite condiții, competența de a legifera se poate delega Guvernului, dar acesta o face ad referendum, adică sub controlul Parlamentului, respectiv sub condiția aprobării parlamentare ulterioare. Nicăieri Constituția nu acordă Președintelui dreptul de a legifera. Ar fi și illogic, întrucât el este mediator, iar nu putere. Orice încercare a acestuia de a o face este neconstituțională și de aceea este lovită de nulitate absolută. Ce se întâmplă, însă, dacă, să zicem, din nebagare de seamă, decretul prezidențial privind starea de urgență cuprinde și dispoziții cu caracter legislativ? Dacă prin acest instrument dedicat constatării unei situații, se încearcă stabilirea unor norme de comportament obligatorii? Dacă Președintele legiferează? Evident, un asemenea abuz nu poate schimba Constituția». A. SEVERIN, *Amenzile aplicate în starea de urgență sunt nule. Haosul constituțional generează abuz administrativ*, în «DCNEWS», disponibil pe www.dcnews.ro. Accesat la 30 aprilie 2020, ora 20:23 [ora Franței].

⁴⁷ Legea nr. 554 din 2 decembrie 2004 a contenciosului administrativ, publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1154 din 7 decembrie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

⁴⁸ Specialiști de marcă au precizat că: «existența instituției contenciosului administrativ nu înseamnă și nu poate însemna un drept absolut, fără limite, de control judecătoresc asupra actelor administrative». A. IORGOVAN, L. VIȘAN, A. S. CIOBANU și D. I. PASĂRE, *Legea contenciosului administrativ. Comentariu și jurisprudență*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 143.

neprimire⁴⁹, lui nu i se poate aprecia caracterul legal sau nelegal de către instanță și, de asemenea, el nefăcând nici obiectul unui control de constituționalitate [cf. art. 146], nu i se poate aprecia nici caracterul constituțional sau nu. Având în vedere aceste două imposibilități de apreciere, a nelegalității, afirmată *expressis verbis*, precum și a neconstituționalității, dedusă implicit, s-ar părea că decretul ar fi oarecum "infailibil", atât în fața legii, cât și a Constituției, dar, reținând că: în situația în care Parlamentul nu încuviințează starea instituită, Președintele României revocă de îndată decretul [art. 13 din OUG nr. 1/1999]⁵⁰, rezultă că existența decretului poate fi determinată fie de Parlament, fie de Președinte. Parlamentul nu îl poate revoca, dar, prin neîncuviințarea stării instituite prin el, îl obligă pe Președinte să o facă. Mai mult, și în ipoteza încuviințării de către Parlament a măsurii de instituire, Președintele, ulterior, poate revoca decretul, dacă el constată că acesta conține aspecte ce contravin Constituției, legii sau dacă decretul este inoportun.

2. Aspecte privind conduita constituțională a Președintelui României referitoare la restrângerea exercițiului libertății religioase

Având în că exercițiul libertății religioase poate fi restrâns numai prin lege [art. 53 alin. (1)], că Președintele României are obligația negativă de a nu comite fapte grave prin care să încalce prevederile Constituției [art. 95 alin. (1)], precum și că el vechează la respectarea ei [art. 80 alin. (2)], socotesc că ar fi de analizat conduita sa, dacă el a avut sau nu un rol activ, în sensul medierii între puterile statului [art. 80 alin. (2)], ca acestea să adopte o lege sau să emită o OUG, care să prevadă restrângerea libertății religioase, deoarece nici până în prezent nu sunt în vigoare astfel de acte. Mai mult, dacă Președintele a observat [și nu se poate susține contrariul] că cele două puteri statale nu au acționat în acest sens, este de analizat și dacă el ar fi avut obligația pozitivă să revoce decretul, sau acele prevederi din el, care au restrâns exercițiul libertății religioase, ținând cont și de faptul că în urma decretului au fost emise doar ordonanțe militare de aplicare a lui. În fine, ar mai fi de apreciat dacă acest lucru s-ar fi impus și din perspectiva imposibilității atacării Decretului nr. 240 la instanța de contencios administrativ sau la CCR.

⁴⁹ În doctrină, situația reglementată de art. 5 alin. (1) lit. a) din Legea 554/2004 a mai fost definită și fine de neprimire. «În mod tradițional, finele de neprimire au fost grupate în două categorii: a) finele de neprimire deduse din natura actului și b) finele de neprimire determinate de existența unui recurs paralel. Față de noile reglementări constituționale, trebuie admis că este vorba de un sens larg al noțiunii, pentru că, în sens strict, sunt vizate două categorii de situații: excepțiile absolute, cele două ipoteze reglementate de alin. (1) lit. a) și b) și excepțiile relative, ipoteza recursului paralel, reglementată de alin. (2) al art. 5». A. IORGOVAN, L. VIȘAN, A. S. CIOBANU și D. I. PASĂRE, *op. cit.*, pp. 149-150.

⁵⁰ În ceea ce privește revocarea, ea este definită ca: «operațiunea juridică prin care organul emitent sau organul ierarhic superior desființează un act». D. A. TOFAN, *Drept administrativ*, vol. II, ediția a III-a, Ed. Ch. BECK, București, 2015, p. 68; când ea se face de însuși organul emitent «se numește retractare sau retragere». R. N. PETRESCU, *Drept administrativ*, Ed. Hamangiu, 2009, p. 346; revocarea a mai fost denumită în doctrină și: «scoaterea din vigoare a actului». V. VEDINAȘ, *Drept administrativ*, ediția a VII-a revăzută și actualizată, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 119.

VI. ORDONANȚELE MILITARE NR. 1 ȘI 2 DIN 2020 - ACTE DE ÎNCĂLCARE A LIBERTĂȚII RELIGIOASE

La momentul la care Ordonanțele militare nr. 1 și 2 din 2020 au fost emise, nu a existat nicio lege organică sau OUG în vigoare, care să prevadă vreo restrângere a exercițiului libertății religioase. Potrivit Legii nr. 554/2004: «*Actele emise pentru aplicarea regimului stării de urgență [...] pot fi atacate numai pentru exces de putere*» [art. 5 alin. (3)]. *Excesul de putere este definit ca: «încălcarea drepturilor și libertăților cetățenilor»* [art. 2 alin. (1) lit. n) teza finală]. Deoarece, în general, *ordonanțele militare nu poate face obiectul controlului de neconstituționalitate* [art. 146], *lor nu i se poate aprecia caracterul constituțional, dar ele poate face obiectul controlului de legalitate* [art. 5 alin. (3) coroborat cu art. 2 alin. (1) lit. l) din Legea nr. 554/2004]. Ambele ordonanțe militare prevăd măsuri de restrângere a exercițiului libertății religioase, ca: «*suspendare a tuturor activităților [...] religioase [...] realizate în spații închise*»; «*interzicerea accesul publicului în biserică*» etc. Prevederile reprezintă un *exces de putere* prin faptul că ele restrâng exercițiul libertății religioase aparținând cetățenilor creștini, care este stipulată în art. 2 alin. (1) din Legea nr. 489/2006. Prevăzându-se aceste măsuri restrictive, s-a nesocotit *îndrumarea legală* potrivit căreia: «*Libertatea [persoanei-s.n.] de a-și manifesta credința religioasă nu poate face obiectul altor restrângeri decât al celor care sunt prevăzute de lege* [art. 2 alin. (2)], or Ordonanțele militare nr. 1 și 2 din 2020 *nu sunt legi, ci simple ordine de ministru și nu au caracter strict militar pentru a fi exceptate de la controlul contenciosului administrativ* [v. art. 2 alin. (1) lit. l)]. Față de evidenta încălcare a prevederilor legale, dar luând în considerare și disp. art. 4 din OUG nr. 1/1999, se impunea revocarea ordonanțelor militare, fie *de către Ministrul Afacerilor Interne*⁵¹, fie *de către Primul-ministru*⁵², sau în ipoteza unor inacțiuni din partea ambilor, se impune *anularea lor de către instanța de contencios administrativ* [art. 1 alin. (1) Legea 554/2004].

Pompoasa denumire...

În fine, îmi atrage atenția pompoas denumire *Ordonanțe militare* și, tind să mă gândesc dacă nu cumva, *prin năraul cel prea greu de săpânit al firii omenеști*, executivul a dorit să "înveșmânteze", printr-o denumire stridentă, un act care, în esență, nu este altceva decât *un ordin de ministru*. Motivul să fi fost oare acela de a-l

⁵¹ Ministrul Afacerilor Interne, independent de prevederile Decretului nr. 240/2020, pecum și de contrasemnarea de către Primul-ministru a Ordonanțelor militare nr. 1 și 2 din 2020, ca emitent al acestora, le poate revoca, cu atât mai mult cu cât ele *prevăd măsuri restrictive contrare legii*; referitor la revocare, doctrina a arătat că: «*Orice deciziune sau regulament poate să fie retras sau modificat de autorul lui*». P. NEGULESCU, *Tratat de drept administrativ român*, tom. I, cartea I^a și a II^a, edițiunea a II-a cu numeroase adaogiri și modificări, Tipografia Gutenberg Joseph Göbel, București, 1906, p. 108; D. A. TOFAN, *op. cit.*, p. 68; R. N. PETRESCU, *op. cit.*, p. 346.

⁵² «*Revocarea poate fi dispusă și de organul ierarhic superior*». V. VEDINAȘ, *op. cit.*, p. 120; R. N. PETRESCU, *op. cit.*, p. 346; D. A. TOFAN, *op. cit.*, p. 68.

"ridica" la nivelul OUG-urilor și ordonanțelor simple ale Guvernului, chiar și prin procedura contrasemnării de către Primul-ministru, la fel ca în cazul acestora? Să fi fost oare dorința de a-l "sustrage" de la controlul contenciosului administrativ, știindu-se că actele de comandament cu caracter militar sunt exceptate de la acest control? Se poate afirma că executivul nu știe că ordonanțele militare nu se încadrează în prevederile art. 2 alin. (1) lit. l) din Legea nr. 554/2004? Acestea sunt simple întrebări pe care, ca și cetățean, mi le pun și, dacă răspunsul este afirmativ la toate, nu sunt singur, dar cred că prin emiterea celor două ordonanțe militare s-a îngrădit, nelegal, libertatea religioasă, într-un context plin de semnificație spirituală pentru întreaga creștinătate. Hristos a Înviat!

VII. CONCLUZIA

Oameni și fapte!